

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМІРЮВАННЯ ТЕМПЕРАТУРИ ОБМОТКИ ТРАНСФОРМАТОРА ПРИ ВИПРОБУВАННІ НА НАГРІВАННЯ

© Гупало О.В., Добуш Ю.Д., Козевич О. П., Чоренький Н.С., 2008

Розглянуто методи автоматизації вимірювання температури обмоток силових трансформаторів при випробуванні на нагрівання.

In this paper temperature measuring methods on heating tests of transformer windings are given.

1. Вступ. Під час випробування силових трансформаторів на нагрівання безпосередньо перед відмиканням енергії нагріву необхідно визначити середню температуру обмотки. Згідно з державним стандартом України ДСТУ 3645-97 [1] температуру визначають методом вимірювання активного опору обмотки постійному струму з подальшим обчисленням за виразом:

$$\Theta_2 = \frac{R_2(K + \Theta_1)}{R_1} - K \quad (1)$$

де R_1 і Θ_1 – відповідно опір і температура обмотки у холодному стані;

R_2 і Θ_2 – опір і температура обмотки у гарячому стані;

$K=235$ для мідної і $K=225$ для алюмінієвої обмоток.

В загальному випадку вимірювання виконують в такій послідовності:

- відмикають подавання енергії нагріву на трансформатор, вмикають таймер;
- виконують демонтаж схеми для підведення енергії нагріву і монтаж схеми вимірювання;
- вмикають тестовий струм і після закінчення перехідного процесу фіксують перше достовірне значення опору обмотки і час вимірювання;
- виконують подальші вимірювання опору з фіксацією часу під час охолодження обмотки;
- використовуючи вираз (1), будують криву охолодження і екстраполюють її в момент часу відмикання енергії нагріву.

Це доволі складний та тривалий процес, тому актуальним є його вдосконалення.

2. Вдосконалення вимірювання температури обмотки трансформатора. Використання сучасного вітчизняного вимірювача опору АТWRM-25 [2] з вбудованим процесорним модулем істотно спрощує вимірювання та оброблення результатів. Прилад дає можливість подати у цифровому вигляді, запам'ятати і відтворити криву охолодження обмотки в часі. У приладі передбачений режим індикації, коли на дисплеї відтворюється результат вимірювання в координатах "температура – час", обчислений за виразом (1) і відображений на рисунку. Модель, що прийнята для розрахунку та екстраполяції температури в момент відмикання енергії нагріву, подається як сукупність постійної складової і процесу, що експоненціально затухає:

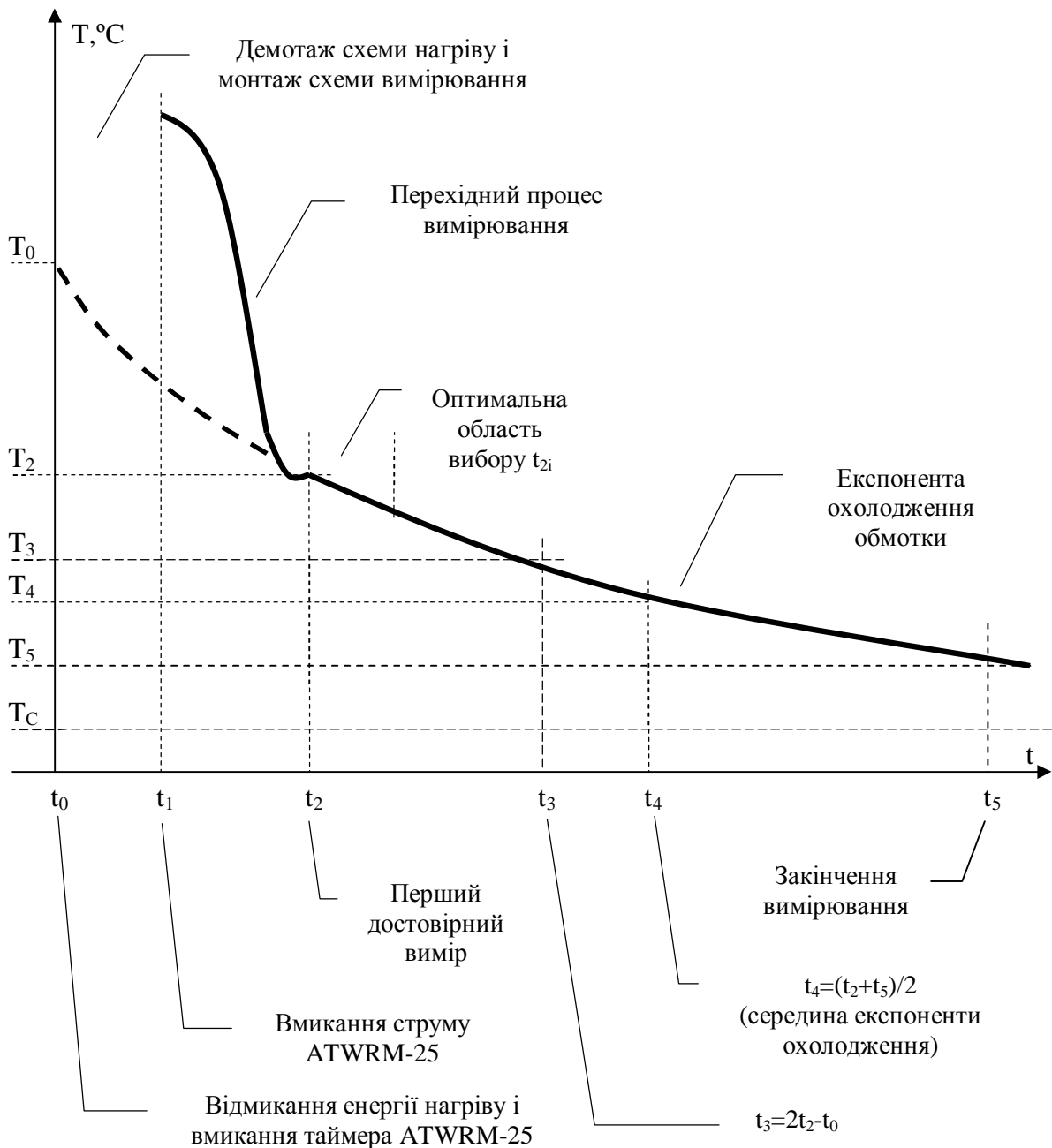
$$T = T_C + A \cdot e^{-t/\tau} \quad (2)$$

де T – поточна температура обмотки;

T_C – температура охолодного середовища;

A – температура перегріву обмотки стосовно температури охолодного середовища у момент відмикання ($t=t_0$) енергії нагріву трансформатора;

τ – стала часу охолодження трансформатора.

Крива охолодження обмотки у часі

У часі графік складається з трьох основних відрізків: перший відрізок ($t_0 - t_1$) – час демонтажу схеми підведення енергії і монтажу вимірювальної схеми, другий відрізок ($t_1 - t_2$) – час перехідного процесу вимірювання, третій відрізок ($t_2 - t_5$) – час від першого достовірного відліку температури до закінчення вимірювання.

Алгоритм обчислення температури T_0 складається з двох кроків:

- обчислення температури охолодного середовища T_c ;
- обчислення температури обмотки.

Для обчислення температури охолодного середовища оператор за допомогою курсора на графіку, що відображений на дисплеї приладу, вибирає точку t_2 закінчення перехідного процесу вимірювання. Критерієм вибору t_2 є стабілізація тестового струму і стабільний тренд показів в напрямку спадання без коливного процесу. Як результат, в автоматичному режимі відбувається

визначення середини відрізка $t_2 - t_5$ (точка t_4) і відповідні їм значення температури. Якщо $t_4 - t_2 = t_5 - t_4$, для експоненти справедливе співвідношення

$$\frac{T_2 - T_4}{T_2 - T_C} = \frac{T_4 - T_5}{T_4 - T_C},$$

звідки:

$$T_C = \frac{T_4^2 - T_2 T_5}{2T_4 - T_2 - T_5}. \quad (3)$$

Обчислюється температура обмотки за алгоритмом, подібним до першого. Визначаємо точку t_3 за критерієм: $t_2 - t_0 = t_3 - t_2$. Рівність вказаних інтервалів забезпечує співвідношення:

$$\frac{T_0 - T_2}{T_0 - T_C} = \frac{T_2 - T_3}{T_2 - T_C} \text{ звідки, при відомому } T_C$$

$$T_0 = \frac{T_2^2 + T_C T_3 - 2T_C T_2}{T_3 - T_C}. \quad (4)$$

3. Висновок. Вказані обчислення відбуваються в автоматичному режимі зразу ж після вибору і фіксації оператором точки t_2 на осі часу. Обчислення, що покладені в основу алгоритму, є модифікацією та аналітичним поданням методу графічної екстраполяції, що рекомендований стандартом ДСТУ 3645-97. Така модифікація стала можливою завдяки автоматичній прив'язці кожного виміру до часової осі, а також подання кожної точки графіка, як результат усереднення в її околі, що зменшило похибку екстраполяції, притаманну графічному методу. Повторні обчислення T_{0i} для інших точок t_{2i} , що можуть бути вибраними в оптимальній області, повинні підтвердити перший результат T_{01} , відповідність прийнятій аналітичній моделі і викликати певне довір'я до результату вимірювання. При розкиді значень множини T_{0i} усереднення згідно з виразом

$$\bar{T}_0 = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N T_{0i} \text{ значно зменшить похибку кінцевого вимірювання.}$$

1. ДСТУ 3645-97. Трансформатори силові. Допустимі перевищення температури та методи випробування на нагрівання. Держстандарт України, 2000. 2. Іванусів О.В., Добуш Ю.Д., Гупало О.В., Брикін В.К., Чорненький Н.С., Козевич О.П. Основні проблеми і методи вимірювання активного опору обмоток силового електричного обладнання // *Енергетика и електрифікація*, б'.2004.